



# 11 CILVĒKA IZSKATS

## Temati

- Ārējais izskats
- Apģērbs (atkārtojums)
- Dzīve astoņdesmitajos gados

## Gramatika, valodas lietojums

- Darbības vārdu pagātne (*nākt, sākt, iet, teikt*)
- Atgriezenisko darbības vārdu tagadne (*izskatīties, atcerēties*)
- Kārtas skaitļa vārdi: noteiktā galotne (*80-tie gadi, 80-tos gadus, 80-tajos gados...*)
- Vokatīvs



Kā viņus sauc?

**Artūrs** ir maza auguma un resns. Viņam nav matu—viņš ir plikpauris, bet viņam ir ūsas.

**Andrejs** ir vidēja auguma. Viņam ir blondi mati un brilles.

**Aivars** ir garš un tievs. Viņam ir gari tumši mati un gara bārda.

## Teksti un uzdevumi

### Toms skolā



**Toms:** Man vakar bija traka diena.

**Ilze:** Ko tad tu darīji?

**Toms:** Es biju skolotājs.

**Ilze:** Kas, kas?

**Toms:** Skolotājs. Mums vakar bija prakse skolā. Es biju latviešu literatūras stundā divpadsmitajā klasē. Tikai četrdesmit minūtes, bet man šķita, ka stundai nav beigu.

**Jānis:** Jā. Vakar viņš atnāca mājās un tūlīt gāja gulēt. Viņš bija ļoti sliktā omā.

**Leva:** Vai tiešām bija tik traki?

**Toms:** Jā, tiešām bija traki. Kādi tagad tie bērni! Mēs savā laikā tādi nebijām.

**Jānis:** Jā, jā, kad mēs augām, tad gan tā negāja. Vai tad esi jau tik vecs?

**Toms:** Vakar, kad es iegāju klasē, viņi sāka runāt par mani: "Kāds viņš izskatās! Kas viņam mugurā! Kādas viņam lielas ausis! Kāpēc viņam nav briļļu?"

**Ilze:** Ārprāts, nevar būt! Un ko jūs stundā darījāt?

**Toms:** Mēs runājām par Raini.

**Jānis:** Nu, bet tas taču ir labi!

**Toms:** Jā, ļoti labi! Piemēram, es jautāju vienam puisim: „Raina luga „Indulis un Ārija”. Vai tu atceries, par ko tā bija?”

**Leva:** Puisis laikam to nezināja.

**Toms:** Viņš tikai smaidīja un teica: „Skolotāj, man šķiet, ka Ārijai ir skaistas acis.” Vai tas ir normāli?

? Kur Jānis vakar bija? Ko viņš darīja?

Vai viņam tas patika? Kāpēc (ne)?

Kas ir lugas „Indulis un Ārija” autors?

## 11.1. Lasiet skāļ! Pievērsiet uzmanību teikuma beigu pieturzīmei!

Man vakar bija traka diena. Jā, tiešām bija traki.	Kas, kas? Vai tas ir normāli?	Kādi tagad tie bērni! Kādas viņam lielas ausis!
Man šķita, ka stundai nav beigu. Mēs savā laikā tādi nebijām. Jā, jā, kad mēs augām, tad gan tā negāja.	Vai tiešām bija tik traki? Ko tad tu darīji? Vai tad esi jau tik vecs?	Ārprāts, nevar būt! Nu, bet tas taču ir labi!

Vēlreiz klausieties dialogu! Mēģiniet izrunāt ar tādu pašu intonāciju!

### Darbības vārda pagātnē

Ko tu **darīji**? Ko jūs **darījāt**?  
Mēs **runājām** par Raini.  
Viņš tikai **smaidīja**.  
Viņš agri **gāja** gulēt.  
Viņš **atnāca** mājās.  
Viņi **sāka** runāt.  
Ko viņš **teica**?

### Nenoteiksme

darīt  
runāt  
smaidīt  
iet  
atnākt  
sākt  
teikt

### Darbības vārds (verbs): pagātnē

	nāk-t	sāk-t	ie-t
es	nāc-u	sāk-u	gāj-u
tu	nāc-i	sāk-i	gāj-i
viņš, viņa, viņi, viņas	nāc-a	sāk-a	gāj-a
mēs	nāc-ām	sāk-ām	gāj-ām
jūs	nāc-āt	sāk-āt	gāj-āt
pagātnes celms	nāc-	sāk-	gāj-

## 11.2. Ierakstiet vārda *iet* formas pagātnē vai tagadnē!

Paraugs. Vai mēs šodien ejam uz kino?

1. Kāpēc Jānis vakar \_\_\_\_\_ gulēt tik agri?
2. Parasti viņš \_\_\_\_\_ gulēt pēc pusnaktis.
3. Vakar mēs \_\_\_\_\_ uz koncertu, šodien mēs \_\_\_\_\_ uz kino.
4. Kur jūs vakar \_\_\_\_\_?
5. Vai jūs bieži \_\_\_\_\_ uz diskotēku?
6. Kad tu parasti \_\_\_\_\_ gulēt?
7. Cikos tu \_\_\_\_\_ gulēt, kad tev bija 10 gadu?
8. Parasti es \_\_\_\_\_ gulēt vienpadsmitos, bet visu pagājušo nedēļu es \_\_\_\_\_ gulēt tikai vienos.

### 11.3. Klausieties Ineses Zanderes dzejoli „Pastaiga”!

Uzrakstiet dzejoli pēc dzirdes!

Noskaidrojet jaunos vārdus!

Lasiet dzejoli izteiksmīgi!

### 11.4. Ierakstiet!

tagadne

*pagātne*

mēs ejam

mēs gājām

mēs redzam

mēs

mēs nākam mājās

\_\_\_\_\_

mēs sākam stāstīt

\_\_\_\_\_

mēs stāstām

\_\_\_\_\_

mēs staigājam

\_\_\_\_\_

### Vokatīvs: kā viņus uzrunāt?

Skolotāj, man šķiet, ka Ārijai ir skaistas acis...

Labdien, pasniedzēj!

Čau, Tom! Sveiks, Jāni!

Tas ir **Toms**. Sveiks, **Tom!**

Tas ir mūsu **skolotājs**. Labdien, **skolotāj!**

Tas ir **Jānis**. Sveiks, **Jāni!**

Tas ir mans **kolēģis**. Lūdzu, **kolēģi!**

Tas ir **Mikus**. Sveiks, **Miku!**

**Uzmanību!**

Tas ir mans **draugs**. Sveiks, **draugs!**

Tas ir **Bērziņa kungs**. Labdien, **Bērziņa kungs!**

Sveiki, **studenti!**

Čau, **puiši!**

Tā ir **Ieva**. Sveika, **Ieva!**

Tā ir **Ilze**. Sveika, **Ilze!**

Tā ir **Silvija**. Sveika, **Silvij / Silvija!**

Tā ir mūsu **skolotāja**.

Labdien, **skolotāj / skolotāja!**

Sveikas, **meitenes!**

### 11.5. Sveiciniet viņus un uzdodiet ūsu jautājumu!

Paraugs. Sveiks, Tom! Kā iet? Labdien, Silvij! Ko tu dari?

Izmantojamie vārdi:

sveiks, sveika, sveiki, sveikas, čau, labdien, labrīt, labvakar;  
students, kaimiņš, profesors, draugs, tēvs, kolēģis, pasniedzējs, Juris, Antons, Aivars, Anna, Dace,  
Evija, Elizabete, skolotāja, kaimiņiene, profesore, kolēģe, pasniedzēja, tētis, brālis, māsa, puisis,  
draugi, meitenes, zēni.



- Jānis: Vakar es redzēju vienu vecu, bet ļoti foršu filmu.
- Ilze: Kas tā bija par filmu?
- Jānis: Tāda jocīga un arī mazliet skumja. Zini, ar to slaveno aktieri...
- Ilze: Kuru? Kā viņu sauc?
- Jānis: Es tagad neatceros, bet tu noteikti viņu pazīsti.
- Ilze: Kā tad viņš izskatās?
- Jānis: Viņš ir maza auguma, viņam ir melnas ūsas un uzacis. Viņam mugurā vienmēr ir melnas drēbes un galvā melna cepure...
- Ilze: Kā tu vari aizmirst viņa vārdu! Tas taču ir...
- Vai jūs zināt, par kuru aktieri viņi runā?

Viņa ir ļoti jauna. Viņa ir gara un tieva. Viņai ir rudi, cirtaini mati. Viņai ir zaļas acis. Viņa ir ļoti simpātiska. Viņai mugurā ir īsa kleita, kājas garas zeķes—viena melna, otra strīpaina. Vai jūs viņu pazīstat?

### 11.6. Aprakstiet, kā izskatās jūsu pasniedzēji, vai citi cilvēki, kurus visi pazīst!

#### Leksika

	jauns, slaidi, garš, dūšīgs, glīts...	
viņš ir	liela auguma / maza auguma plikpauris	
viņa ir	skaista, tieva, resna vidēja auguma sieviete labākajos gados blondīne	
viņam ir	bārda ūsas	
viņam ir viņai ir	brilles īsi, gari, tumši, gaiši, blondi, rudi... cirtaini, taisni lielas, šauras... zaļas, zilas, brūnas, pelēkas... liels, taisns, līks	} mati } acis } deguns

### 11.7. Raksturojiet sevi!

Uzrakstiet uz lapiņas: kā jūs izskatāties un kas jums šodien ir mugurā!

Paraugs. Es esmu garš, tievs... Man ir īsi mati.... Man šodien mugurā ir bikses...

Samainieties ar lapiņām!

Cits students (vai skolotājs) lasa, visi min, kurš tas ir.



## 11.8. Klausieties un atrodet attēlu, kas atbilst aprakstam!



### Atgriezeniskie darbības vārdi

Vai tu atceries, kā viņš izskatās?

Kā es izskatos? Tu šodien labi izskaties!

Jūs šodien labi izskatāties, meitenes! Paldies, mēs vienmēr labi izskatāmies!

Vai tu mani atceries? Protams, skaistas meitenes es vienmēr atceros!

Vai jūs atceraties šo filmu? Jā, mēs to labi atceramies!

### Atgriezeniskie darbības vārdi (verbi): tagadne

	izskatī-ties	atcerē-ties
es	izskat- <b>os</b>	atcer- <b>os</b>
tu	izskat- <b>ies</b>	atcer- <b>ies</b>
viņš, viņa, viņi, viņas	izskat- <b>ās</b>	atcer- <b>as</b>
mēs	izskat- <b>āmies</b>	atcer- <b>amies</b>
jūs	izskat- <b>āties</b>	atcer- <b>aties</b>
tāpat:	skatīties, klausīties, brīnīties, mācīties	peldēties, vēlēties

## **11.8. Ierakstiet darbības vārdus atbilstošā formā!**

- Paraugs. Šajā kleitā es izskatos pēc bērna. (izskatīties)
1. Viņa \_\_\_\_\_ pēc Merilinas Monro. (izskatīties)
  2. Vai tu esi slima? Tu šodien slikti \_\_\_\_\_. (izskatīties)
  3. Jūs \_\_\_\_\_ skumji. (izskatīties)
  4. Kuras valodas jūs \_\_\_\_\_? (mācīties)
  5. Mēs \_\_\_\_\_ latviešu, angļu un vācu valodu. (mācīties)
  6. Vai jūs \_\_\_\_\_ šo vārdu? (atcerēties)
  7. Mēs \_\_\_\_\_ visus vārdus! (atcerēties)
  8. Viņš \_\_\_\_\_ savu skolotāju. (atcerēties)
  9. Ko jūs \_\_\_\_\_? Es \_\_\_\_\_ saldējumu! (vēlēties)

### **Gadskaitļi**



Kurš gads? 1996. g.—Tūkstoš deviņsimt deviņdesmit **sestais** gads.

Kuri gadi? Kura desmitgade? 1990.–1999. g.—Deviņdesmit**tie** gadi.

Kad tas bija? Kurā gadā? Kurā desmitgadē?—Tas bija 1996. g. (tūkstoš deviņsimt deviņdesmit **sestaīja** gadā).

Es neatceros. Tas bija kaut kad deviņdesmit**ajos** gados.

## **11.9. Ierakstiet, kuri gadi. Kura desmitgade?**

Paraugs. 1990–1999 = deviņdesmitie gadi

- 1930–1939 = \_\_\_\_\_ gadi  
 1960–1969 = \_\_\_\_\_ gadi  
 1980–1989 = \_\_\_\_\_ gadi  
 1920–1929 = \_\_\_\_\_ gadi  
 1940–1949 = \_\_\_\_\_ gadi  
 1950–1959 = \_\_\_\_\_ gadi

## **11.10. Ierakstiet, kad tas bija. Kurā desmitgadē?**

Paraugs. 90. gados = deviņdesmitajos gados

20. gados = \_\_\_\_\_ gados  
 Rokenrols bija modē (50.) \_\_\_\_\_ gados.  
 Hipiji bija modē (70.) \_\_\_\_\_ gados.  
 Kārlis Ulmanis bija Latvijas prezidents (30.) \_\_\_\_\_ gados.  
 (60.) \_\_\_\_\_ gados modē bija ļoti tievas meitenes un īsi svārki.  
 Vai tu dzīvoji \_\_\_\_\_ (80.) gados?

## 11.11. Kas notika astoņdesmitajos gados? Kas bija modē? Kā dzīvoja cilvēki?

Ko jūs zināt par astoņdesmitajiem gadiem? Piemēram, ko cilvēki vilka mugurā? Kuras mūzikas grupas bija populāras? Kāda bija politika? Kuri politiķi bija svarīgi pasaule? Kas notika Latvijā astoņdesmito gadu beigās?

### Uzrakstiet savas asociācijas!

1980 – 1989:

- politika — \_\_\_\_\_
- ekonomika — \_\_\_\_\_
- mode — \_\_\_\_\_
- mūzika — \_\_\_\_\_
- filma — \_\_\_\_\_
- slaveni cilvēki — \_\_\_\_\_
- mana ģimene — \_\_\_\_\_

### Es mīlu astoņdesmitos

 Tagad astoņdesmitos gadus daudzi atceras ar smaidu, bet astoņdesmitie gadi bija īpašs laiks politikā, modē un mākslā. Astoņdesmitajos gados līderi pasaules politikā bija Mihails Gorbačovs, Ronalds Reigans un Mārgareta Tečere, modē bija vācu duets *Modern Talking* un itāļu popmūzika, jauniešiem patika baltas sporta kurpes jeb botes, baltas zeķes un panku frizūras.

Septiņdesmitie gadi bija hipiju jeb puķu bērnu laiks. Astoņdesmitajos gados modē nāca panki, kas nēsāja T kreklus ar politiskiem tekstiem un trakas frizūras. Jaunums astoņdesmitajos gados bija arī biznesa sievietes košās žaketēs ar zelta pogām.

„Tajā laikā Latvijā par pasaules modi bija maz informācijas, bet daudzus tas interesēja. Cilvēki pirka žurnālus *Burda* un *Vogue* no ārzemju jūrniekiem,” atceras modes žurnāliste Guna Alstere. „Veikalos gandrīz nekā nevarēja nopirkt, tāpēc daudzi savu apģērbu šuva paši. „Rīgas Modes” bija populārākais modes žurnāls ne tikai Latvijā, bet arī Krievijā.”

„Veikalos nevarēja nopirkt arī matu želeju. Savas frizūras jaunieši taisīja ar cukurūdeni, alu un zobupastu,” atceras frizeris Gints Grīnbergs.

„Mūzikas dzīve Latvijā tajā laikā bija vienkārši naiva,” atceras mūzikas žurnālists Linards Veldre. „Un tomēr astoņdesmitie gadi bija svarīgi latviešu mūzikai. Žurnālos un avīzēs varēja lasīt pirmos rakstus par ārzemju roka un popa grupām. Bija jauni raidījumi par mūziku televīzijā un radio. Dzima arī jaunas latviešu grupas. Jaunieši gāja uz „Jumpravas”, „Pērkona” un „Līvu” koncertiem. Par dažām grupām un komponistiem nedrīkstēja rakstīt līdz pat astoņdesmito gadu beigām.”

Bet mākslinieks Andris Krauze no astoņdesmitajiem gadiem vislabāk atceras rindas pie veikaliem: „Rindas bija sociālisma fenomens. Rinda bija pēc visa: pēc maizes, pēc gaļas, pēc piena, pēc apaviem, pēc grāmatām un pēc mēbelēm. Piemēram, astoņos no rīta tu sāki stāvēt rindā pēc piena, bet ap diviem pēcpusdienā jau sāki domāt par rindu pēc šņabja.”

Tagad astoņdesmitie gadi šķiet sena vēsture. Tad nebija e-pasta un mobilo telefonu. Dators bija eksotika. Tagad tās ir parastas lietas. Tagad Latvijā nav problēmu ar matu želeju un rindām pie piena veikala. Un tomēr astoņdesmitie gadi bija skaists laiks, un dzīvot bija interesanti.

(pēc žurnāla *Ieva*)

Kurā valstī dzīvoja un strādāja Mihails Gorbačovs, Ronalds Reigans, Mārgareta Tečere?



Kuras mūzikas grupas tajā laikā bija populāras Latvijā?

Kā izskatās panki?

Ko astoņdesmitajos gados nēsāja biznesa sievietes?

Kuri bija populārākie modes žurnāli?

Kāpēc cilvēki savu apģērbu šuva paši?

Kā jaunieši taisīja savas frizūras? Kāpēc?

Kāpēc astoņdesmitajos gados Latvijā veikalos bija rindas?

Vai jūsu valstī arī tajā laikā bija rindas? Vai tagad ir?

Kā jūs domājat — vai astoņdesmitie gadi Latvijā bija interesants laiks? Kāpēc (ne)?

#### 11.12. Rakstiet teikumus par astoņdesmitajiem gadiem, izmantojot vārdus:

bija lideri	gāja uz	patika
bija modē	rindas pie	nevarēja
nāca modē	rindā pēc	nebija
nēsāja	raidījumi par	tajā laikā

#### 11.13. Nevarēja vai nedrīkstēja? Ierakstiet!

Dažos teikumos der abi varianti. Pastāstiet, kāda ir atšķirība.

Paraugs. Kioskos nevarēja nopirkt žurnālu „Burda” vai „Vogue”.

1. Veikalos \_\_\_\_\_ nopirkt matu želeju, tas bija deficīts.
2. Par dažām grupām \_\_\_\_\_ rakstīt.
3. Sociālisma laikā \_\_\_\_\_ kritizēt politiku.
4. Latvijas iedzīvotāji \_\_\_\_\_ braukt uz ārzemēm.
5. Kad es augu, bērni \_\_\_\_\_ skatīties televīziju visu dienu!
6. Jānis vakar \_\_\_\_\_ atnākt, jo viņš bija slims.

#### 11.14. Izrakstiet no teksta vārdus astoņdesmitie gadi pareizās formās! Pasvītrojet galotnes!

Paraugs. Astoņdesmitie gadi bija svarīgi latviešu mūzikai.

1. \_\_\_\_\_ daudzi atceras ar smaidu.
2. \_\_\_\_\_ modē bija vācu duets *Modern Talking*.
3. Par dažām grupām nedrīkstēja rakstīt līdz \_\_\_\_\_ beigām.
4. \_\_\_\_\_ modē nāca panki.
5. Andris Krauze no \_\_\_\_\_ vislabāk atceras rindas.
6. Tagad \_\_\_\_\_ šķiet sena vēsture.

### **11.15. Ierakstiet skaitļa vārdus ar pareizo galotni!**

1. Es domāju, ka \_\_\_\_\_ (70.) gadi arī bija interesanti.
2. Vai jūs atceraties \_\_\_\_\_ (70.) gadus?
3. Neatceros, jo \_\_\_\_\_ (70.) gados manis vēl nebija!
4. Es neko nezinu par \_\_\_\_\_ (70.) gadiem.
5. Mani vecāki ir dzimuši \_\_\_\_\_ (70.) gados.
6. Es piedzimu \_\_\_\_\_ (90.) gados.

## **Pārbaude**

### **11.16. Ierakstiet darbības vārdu pagātnes formas!**

Paraugs. *Vakar es biju mājās.*

1. Es ilgi \_\_\_\_\_ Tomu. (būt)
2. Viņš \_\_\_\_\_ vēlu. (gaidīt)
3. Viņš \_\_\_\_\_ par savu dienu skolā. (atnākt)
4. Viņam tur \_\_\_\_\_ traki. (stāstīt)
5. Bērni neko \_\_\_\_\_. (nezināt)
6. Mēs savā laikā tādi \_\_\_\_\_. (iet)
7. Mēs vēl ilgi \_\_\_\_\_. (nebūt)
7. Mēs vēl ilgi \_\_\_\_\_. (runāt)
8. Mēs \_\_\_\_\_ gulēt vienos. (jet)

### **11.17. Ierakstiet darbības vārdu tagadnes formas!**

Paraugs. *Es labi atceros astoņdesmitos gadus.*

1. Vai tu \_\_\_\_\_ astoņdesmitos? (atcerēties)
2. Ko jūs \_\_\_\_\_? (atcerēties)
3. Toms \_\_\_\_\_ laika ziņas. (vēlēties)
4. Kad Kristaps iet pa ielu, cilvēki uz viņu \_\_\_\_\_ un \_\_\_\_\_. (klausīties)
4. Kad Kristaps iet pa ielu, cilvēki uz viņu \_\_\_\_\_ un \_\_\_\_\_. (skatīties)
5. Netraucējiet! Mēs \_\_\_\_\_. (brīnīties)
5. Netraucējiet! Mēs \_\_\_\_\_. (mācīties)

### **11.18. Sameklējiet cilvēku attēlus (no žurnāliem) un aprakstiet, kā izskatās šie cilvēki!**

### **11.19. Rakstiet Toma dienasgrāmatu!**

### **11.20. Rakstiet par 90. gadiem!**

## Vārdi un frāzes

labākie gadi: labākajos gados	pagājušais, pagājušā, pagājušie, pagājušās
aka	panks <i>sar.</i>
ārzemes tikai dsk., ģen. ārzemju, lok. ārzmēs	pēc (+ <i>gen.</i> ): pēc dzirdes
augums	pēcpusdiena: pēcpusdienā
bārda	pelēks, pelēka
beigas tikai dsk.	pļava
botes <i>sar.</i>	plikpauris <i>sar.</i>
cirtains, cirtaina	poga
dators	politiķis; politiķe
deficīts	politisks, politiska
desmitgade	pops, popmūzika
duets	prakse
dūšīgs, dūšīga	pusnakts
dziļš, dziļa	raidījums
dzirde	resns, resna
eksotika	rinda
fenomens	rokenrols
frizeris; friziere	roks
gaļa	ruds, ruda
glīts, glīta	šaurs, šaura
grava	sens, sena
hipijs	simpātisks, simpātiska
ieiet (ieiet, iegāja) ← iet	šķist (šķiet, šķita): tev šķiet
izteiksmīgs, izteiksmīga	skumjš, skumja
jaunietis; jauniete	slaidi, slaida
jaunums	šņabis <i>sar.</i>
jūrnieks; jūrniece	sociālisms
kalns	strīpains, strīpaina
klāstīt (klāsta, klāstīja)	stunda
kritizēt (kritizē, kritizēja)	suns vsk. ģen. suņa, vsk. dat. sunim
laukā adv.	šūt (šuj, šuva): tu šuj
ārā adv.	taisns, taisna
līderis; līdere	taka
līks, līka	teļš
mācīties (mācās, mācījās)	tievs, tieva
mākslinieks; māksliniece	t-krekls <i>sar.</i>
naivs, naiva	ūsas parasti dsk.
noskaidrot (noskaidro, noskaidroja) ←	vidējs, vidēja
skaidrot	želeja
	zobupasta